

Nr 17

Lagutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973: 69 med förslag till lag om ändring i lagen (1970: 498) om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar, jämte motion

Genom en den 9 mars 1973 dagtecknad proposition, 1973: 69, har Kungl. Maj:t under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden föreslagit riksdagen att antaga i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1970: 498) om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Kommunala vapen fastställs f. n. av Kungl. Maj:t. I propositionen föreslås att kommunalt vapen som antagits av kommunen skall efter anmälan registreras av patent- och registreringsverket. Registreringen utgör enligt förslaget en förutsättning för att vapnet skall erhålla skydd enligt lagen (1970: 498) om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar.

Lagförslaget

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970: 498) om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1970: 498) om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar,

dels att 1 § skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 1 a §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

I näringsverksamhet får statsvapen, statsflagga eller annat stats-
emblem eller statlig kontroll- eller
garantibeteckning ej utan veder-
börligt tillstånd användas i varu-
märke eller annat kännetecken för
varor eller tjänster. Detsamma gäl-
ler annan beteckning, som hänsyf-
tar på svenska staten och därige-
nom ger kännetecknet en officiell
karaktär, samt svenskt kommu-
nalt vapen.

Statsvapen får ej heller på annat sätt än som kännetecken användas
i näringsverksamhet utan vederbörligt tillstånd.

Första och andra styckena gäller också beteckning som lätt kan för-
växlas med sålunda skyddad beteckning.

Föreslagen lydelse

1 §

I näringsverksamhet får statsva-
pen, statsflagga eller annat stats-
emblem eller statlig kontroll- eller
garantibeteckning ej utan veder-
börligt tillstånd användas i varu-
märke eller annat kännetecken för
varor eller tjänster. Detsamma
gäller annan beteckning, som hän-
syftar på svenska staten och därige-
nom ger kännetecknet en offici-
ell karaktär, samt svenskt kommu-
nalt vapen, *vilket är registrerat.*

1 a §

*Registrering av svenskt kommu-
nalt vapen sker efter skriftlig an-
mälan i register, som föres för hela
riket av patent- och registrerings-
verket. Registrering får ske endast
om statens heraldiska nämnd har
avgivit yttrande i ärendet om an-
tagande av vapnet.*

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1973.

Svenskt kommunalt vapen, som fastställts av Konungen före nya la-
gens ikraftträdande, registreras genom registreringsmyndighetens för-
sorg med verkan från nya lagens ikraftträdande.

Svenskt kommunalt vapen, som icke fastställts av Konungen men som
antagits före år 1900, åtnjuter skydd enligt äldre lag till utgången av
år 1975. Sådant vapen registreras även om yttrande som avses i 1 a § ej
avgivits, om anmälan om registrering göres före utgången av år 1975.
Har i fråga om annat icke fastställt vapen, som antagits före nya lagens

ikraftträdande, yttrande som nyss sagts ej avgivits, får registrering av sådant vapen ändå ske, om anmälan därom göres före utgången av år 1975 och statens heraldiska nämnd tillstyrker registrering.

Motionen

I motionen 1973: 1836 av herr Larsson i Luttra (c) hemställs att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition beslutar

1. att hos Kungl. Maj:t anhålla att fastställelse av kommunala vapen med det snaraste måtte upphöra samt att statens heraldiska nämnd kompletteras med en representant för framstående heraldisk sakkunskap, lämpligen efter förslag av Svenska kommunförbundet eller Samfundet för hembygdsvård.
2. att sista stycket i övergångsbestämmelserna får följande lydelse: Svenskt kommunalt vapen, som icke fastställts av Konungen men antagits före nya lagens ikraftträdande, åtnjuter skydd enligt äldre lag till utgången av år 1975. Sådant vapen registreras även om yttrande som avses i 1 a § ej avgivits, om anmälan om registrering göres före utgången av år 1975.

Utskottet

I propositionen föreslås att Kungl. Maj:ts nuvarande — i lag oreglerade — befattning med ärenden rörande fastställelse av kommunala vapen skall upphöra. Som ersättning härför framläggs förslag om införande av ett system med central registrering av sådana vapen. Förslaget innebär dock inte att någon registreringskyldighet åläggs kommunerna. Däremot skall enligt förslaget registrering utgöra förutsättning för att rättsskydd skall föreligga i enlighet med bestämmelserna i *lagen (1970: 498) om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar* (i det följande kallad *1970 års lag*). I praktiken kommer givetvis detta för kommunerna att utgöra ett starkt incitament till att utnyttja möjligheten att söka registrering. Det enda villkor som enligt förslaget ställs upp för registrering är att yttrande inhämtas från statens heraldiska nämnd, innan beslut fattas av kommunen om antagande av vapnet. Prövningen i registreringsärendet förutsätts sålunda bli av rent formell natur. Förslaget vilar i denna del på förutsättningen att kommun självmant kommer att avstå från att antaga och söka registrering av ett vapen, som nämnden i sitt yttrande funnit förväxlingsbart med annat skyddat vapen eller eljest inte godtagbart från heraldisk synpunkt.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 oktober 1973. Frågan om beredande av skydd enligt det nya systemet åt redan existerande vapen har reglerats genom särskilda övergångsbestämmelser. Dessa bestämmelser innebär i huvudsak följande. Kommunala vapen, som

tidigare har fastställts av Kungl. Maj:t, skall utan särskild anmälan tas in i registret. I fråga om övriga vapen krävs för ordningens skull att anmälan om registrering sker. Vapen som använts av ålder och otvetydigt vunnit hävd skall åtnjuta skydd enligt äldre lag intill utgången av år 1975 och under samma tid få registreras utan yttrande av heraldiska nämnden. Den angivna tidsfristen har ansetts ge kommunerna behövligt rådrum. I syfte att undvika komplikationer för registreringsmyndigheten i fråga om tillämpningen av begreppet ålder och otvetydig hävd har den preciseringen ansetts böra ske att den nu angivna övergångsregleringen gäller för vapen som inte fastställts av Kungl. Maj:t men som antagits före år 1900. Övriga vapen som antagits före ikraftträdandet skall intill utgången av år 1975 få registreras utan nytt beslut om antagande, under förutsättning att heraldiska nämnden tillstyrker registreringen. Skulle så inte ske, krävs nytt kommunbeslut efter yttrande av nämnden. Härigenom vinnas att kommunen på nytt får ta ställning till vapnet.

Det genom propositionen framlagda lagförslaget bygger i första hand på en inom justitiedepartementet den 20 mars 1972 upprättad promemoria (Ju 1972: 16), vilken har remissbehandlats. Praktiskt taget alla remissinstanser — däribland Svenska kommunförbundet — har godtagit grundtanken i förslaget om att det nuvarande fastställlesystemet bör upphöra och ersättas av ett registreringssystem.

Utskottet vill till en början framhålla att det nu framlagda lagförslaget fyller ett sedan länge känt behov. Detta sammanhänger med att det för närvarande är oklart i vilken utsträckning de nu existerande kommunala vapnen är omfattade av rättsskydd enligt 1970 års lag. Samma oklarhet rörande omfattningen av det rättsliga skyddet har också kännetecknat tidigare gällande lagstiftning på detta område. Frågan har inte heller ställts på sin spets i domstolspraxis. Till bilden hör också att det från kommunalt håll i olika sammanhang hävdats att ett kommunalt vapen alltid bör anses vara rättsligen skyddat i och med att kommunen antagit vapnet och att statlig fastställelse saknar rättslig betydelse och därför egentligen är onödig. För en fylligare redogörelse för det rådande rättsläget hänvisar utskottet till framställningen i propositionen s. 5—8.

Mot här angivna bakgrund finner utskottet lagförslaget utgöra en väl genomförd avvägning mellan de olika intressen som på detta område gör sig gällande. Den förordade lösningen innebär att den rådande osäkerheten angående omfattningen av det rättsliga skyddet enligt 1970 års lag undanröjs. Detta måste anses mycket tillfredsställande. Lösningen för också med sig att det blir möjligt att få upplysning om vilka kommunala vapen som åtnjuter skydd genom hänvändelse till registreringsmyndigheten. Detta blir till hjälp för kommuner som är i färd med att anta nya vapen. Det föreslagna systemet tillgodoser slutligen även

kravet på att viss kontroll sker av att ett kommunalt vapen konstnärligt överensstämmer med heraldiska principer och av att sådant vapen inte lätt kan förväxlas med annat skyddat vapen. I sistnämnda avseende präglas förslaget av en strävan att finna en lösning, som inte kan komma att uppfattas som en obehörig statlig inblandning i den kommunala självbestämmanderätten. Detta har föranlett den avvägningen att även för det fall att statens heraldiska nämnd i avgivet yttrande avstyrkt antagande av visst vapen, skall detta enligt förslaget inte utgöra något absolut hinder mot att vapnet ändock antas och registreras. Föredragande statsrådet har i detta sammanhang framhållit att han av flera skäl, bl. a. med hänsyn till den positiva inställning som visats från kommunalt håll till det föreslagna registreringssystemet, anser sig kunna utgå från att man framdeles i sådan utsträckning kommer att beakta den heraldiska sakkunskapens synpunkter, att syftet med förslag i denna del vinn (prop. s. 18). Utskottet ansluter sig helt till denna bedömning, men vill för sin del ytterligare understryka det angelägna i att nämndens ståndpunktstagande i dessa ärenden beaktas. Beträffande nämndens yttranden vill utskottet vidare framhålla att eftersom det är den sakliga tyngden av skäl för ståndpunktstagandet som skall vara avgörande för kommunens beslut i frågan, måste i förekommande fall vissa krav ställas på den i yttrandet anförda motiveringens utförlighet och konsekvens.

I motionen 1973: 1836 har under punkten 1 framställts yrkande om att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla dels att fastställelse av kommunala vapen med det snaraste måtte upphöra, dels att statens heraldiska nämnd kompletteras med en representant för framstående heraldisk sakkunskap, lämpligen efter förslag av Svenska kommunförbundet eller Samfundet för hembygdsvård.

Beträffande det första ledet i detta yrkande vill utskottet framhålla att ett avskaffande av det nuvarande fastställelse-systemet förutsätter att det föreslagna registreringssystemet i stället kan träda i tillämpning. Med tanke på den tid som behövs för att lägga upp ett centralt register och för övriga administrativa förberedelser har föredragande statsrådet ansett att den nya lagstiftningen bör träda i kraft den 1 oktober 1973 (prop. s. 20). Utskottet finner ej skäl till annat bedömande och avstyrker därför bifall till motionsyrkandet 1 i denna del.

Vad därefter angår frågan om sammansättningen av statens heraldiska nämnd får utskottet anföra följande. Nämnden, som står under riksarkivariens ordförandeskap, är enligt sin instruktion avsedd att vara ett forum för heraldiska frågor av invecklad beskaffenhet eller av principiell betydelse. Bland nämndens ledamöter finns representanter för de huvudgrenar av vetenskap och konst till vilka heraldiken har anknytning. I nämnden ingår därjämte en ledamot med juridisk-administrativ erfarenhet. Föredragande i nämnden är statsheraldikern, som före-

står riksarkivets heraldiska sektion. I motionen 1968: II: 453 framfördes bl. a. yrkande om att i statens heraldiska nämnd skulle ingå en av Kungl. Maj:t på förslag av Samfundet för hembygdsvård utsedd ledamot. I sitt av riksdagen godkända utlåtande avstyrkte statsutskottet bifall till denna motion under åberopande av bl. a., att enligt utskottets uppfattning försiktighet borde iaktas med förändringar i nämndens sammansättning i en sådan riktning som kunde förskjuta tyngdpunkten i nämndens karaktär av forum för vetenskapliga bedömningsfrågor (SU 1968: 43 s. 9).

Det nu framlagda lagförslaget påkallar enligt utskottets mening inte någon ändring i nämndens sammansättning. Beträffande själva sakfrågan biträder utskottet den uppfattning som statsutskottet gav uttryck åt år 1968. Vid dessa förhållanden avstyrker utskottet bifall till motionsyrkandet 1 även i denna del.

I motionen 1973: 1836 har vidare under punkten 2 framställts yrkande om viss ändring av de till lagförslaget fogade övergångsbestämmelserna (se ovan s. 3). Den i motionen föreslagna ändringen av övergångsbestämmelserna tar sikte på sådana nu existerande kommunala vapen, som inte fastställts av Kungl. Maj:t och som antagits efter år 1900. För denna grupp av vapen gäller såsom tidigare nämnts (se ovan s. 4) att registrering skall få ske utan nytt beslut om antagande intill utgången av år 1975 under förutsättning att heraldiska nämnden tillstyrker registreringen. Den motivering som anförs för det i motionen framförda ändringsförslaget återgår på den från kommunalt håll tidigare i olika sammanhang hävdade uppfattningen, att ett av en kommun antaget vapen enligt nu gällande lag åtnjuter samma rättsskydd som ett av Kungl. Maj:t fastställt kommunalt vapen. Med utgångspunkt i denna uppfattning finner motionären ej anledning att föreskriva annat villkor för registrering av ej fastställt vapen än att anmälan skall ha skett före utgången av år 1975 för att vapnet skall behålla det rättsskydd, som det enligt motionärens mening redan nu åtnjuter.

Utskottet kan för sin del inte biträda motionärens förslag. Första lagutskottet framhöll år 1966 angående omfattningen av det rättsliga skyddet att endast sådana kommunala vapen som blivit fastställda av Kungl. Maj:t eller av ålder använts och otvetydigt vunnit hävd skyddades enligt då gällande lag (1LU 1966: 26). Antagandet av 1970 års lag har i detta hänseende inte medfört någon saklig ändring. Eftersom någon materiell prövning inte skall ske i registreringsärendet är det såsom föredragande statsrådet framhållit nödvändigt att närmare precisera vad som skall förstås med begreppet ålder och otvetydig hävd (prop. s. 20). Detta har enligt förslaget skett genom att en fix tidsgräns fastställts. Utskottet finner den sålunda föreslagna tidsgränsen väl avvägd och stå i god överensstämmelse med riksdagens år 1966 uttalade uppfattning. Utskottet avstyrker därför bifall till motionsyrkandet 2.

Avslutningsvis vill utskottet påpeka att det i övergångsbestämmelserna för visst fall uppställda villkoret om att vapen skall ha "antagits" före år 1900 inte får fattas alltför bokstavigt. Beträffande vissa slag av kommunala vapen — t. cx. av ålder brukade häradsvapen — torde ofta något formligt antagningsbeslut inte stå att finna. Det bör enligt utskottets mening i dylika fall vara tillräckligt att det finns belägg för att vapnet i fråga tagits i bruk före år 1900.

Utskottet hemställer

- A. att riksdagen beträffande *övergångsbestämmelserna* till det vid propositionen 1973: 69 fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1970: 498) om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar med avslag på motionen 1973: 1836, såvitt avser yrkandet under punkten 2, antar sista stycket i övergångsbestämmelserna,
- B. att riksdagen beträffande *lagförslaget i övrigt* antar det under A ovan angivna lagförslaget i den mån det ej omfattas av hemställan under A,
- C. att riksdagen beträffande *fastställelse av kommunala vapen* avslår det i motionen 1973: 1836 under punkten 1 framställda yrkandet, såvitt nu är i fråga,
- D. att riksdagen beträffande *statens heraldiska nämnd* avslår det i motionen 1973: 1836 under punkten 1 framställda yrkandet, såvitt nu är i fråga.

Stockholm den 4 maj 1973

På lagutskottets vägnar

DANIEL WIKLUND

Närvarande: herrar Wiklund i Stockholm (fp), Svedberg (s), Svanström (c)*, fröken Anderson i Lerum (s), herrar Lidgard (m), Börjesson i Falköping (c), fru Åsbrink (s), herr Sjöholm (fp)*, fru Lundblad (s), fru Jonäng (c)*, herrar Andersson i Södertälje (s), Winberg (m), Israelsson (vpk), Olsson i Timrå (s)* och fru Nilsson i Sunne (s).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

